

סיפורי העפלה של מעפילים

מאת: צבי בן-צור

על המעפילים במפעל ההעפלה אחרי מלה"ע כתב זאב וניה הדרי - יד ימינו של שאול אביגור במוסד לעליה ב' - את הסיכום הבא (יומן המבצעים שזאב מזכיר הוא יומן המבצעים של המוסד לעליה ב', שפורסם אף בספר נושא שם זה; קטעים נבחרים מהיומן מפורסמים במקומות המתאימים להם ברחבי אתר הפלי"ם ההעפלה והרכש):

"שבע רבבות האנשים שהושטו באניות המעפילים בשנים 1948 - 1945 לא הירבו לספר על קורותיהם בדרך הים: "נכון", אמר לנו אחד מהם, "נשארנו אילמים כמו הים". אמנם, תנועת ההעפלה אורגנה בידי אנשי המוסד, אף היא נישאה בידי המעפילים עצמם. בתקופה זו שבה עוסק יומן המבצעים [1947] היו המעפילים משוחררים מן הפחד שמא תיתקל אנייתם במוקש ימי כמו בימי מלחמת העולם השנייה. החשש שליווה אותם היה קשור בארץ המוצא, אם יצאה האנייה מארצות מזרח אירופה או ממערבה. בנמלי מזרח אירופה עלו האנשים על הספינות לאור היום, ואילו בנמלי מערב אירופה עשו את דרכם, בחשאי ובעלטה. משך השייט מנמל המוצא היה תלוי בנפחו של "הכלי" (הכינוי לאנייה ביומן המבצעים). באניות הקטנות נמשך המסע שבועיים ואף למעלה מזה; באניות הגדולות לא ארכה הנסיעה יותר משבוע. שוני זה הכתיב למארגנים, בעצה אחת עם נציגי המעפילים, את הרכב אוכלוסיית המעפילים: בספינות בעלות נפח גדול יותר נקלטו אף מעפילים בלתי-מאורגנים. ההסתגלות אל תנאי ההפלגה היתה בעייתית למעפילים, אך יש לציין כי במהלך המסע הם נעשו קולקטיבי, שכן על האניות שרר "משטר" - משטר אוכל, משטר מים, משמעת תנועה וכיוצא באלה. כמעט על כורחם היו האנשים שלובים זה בזה, חברים לאבל ולשמחה, ובעיקר לשליחות, שכן הם ראו בהפלגתם באנייה הבלתי-חוקית שליחות, קטע ממאבק כולל יותר. על האניות נמצאו משפחות, חבורות נוער חלוציות ואף ילדים ללא ליווי משפחותיהם. בכל אנייה סודרו דרגשים שאפשר היה לשכב עליהם, לא לשבת. כאשר האיוורור היה תקין, היחה הרגשת הנוסעים נוחה יותר. אך היו לפעמים תקלות מכניות והאיוורור לא פעל. השירותים היו מסודרים לפעמים, ובמקרים רבים לא. אנשי המוסד המלווים הקפידו כי בכל אנייה ימצא לפחות רופא אחד ובאניות הגדולות היו כמה רופאים. אך קרו גם מקרי מוות. מפעם לפעם נערכו טקסי קבורה בלב ים. בין המתים היו לא מעט ילדים. למרות הצפיפות נתאפשרה תמיד התפילה לאנשים שומרי מצוות. קבלת השבת היתה מנהג קבוע על האניות. המפגש של המעפילים עם הצוות הישראלי על הספינות היה למקור התרגשות עבורם. כל הוראה של המפקדים או המלווים היתה עבורם בבחינת צו, והם קיבלוהו מתוך רצון או הכרח. הכנת המעפילים, בטרם ותוך-כדי הפלגה, למאבק עם הבריטים התקבלה באהדה. המעפילים ראו במאבק זה מאבקם שהוא מכוון לפתיחת שערי ארץ-ישראל בפני יהודים. לראשי הקבוצות מבין המעפילים היו תפקידים מוגדרים בכל הנוגע למאבק שיתחולל על האניות, כאשר הבריטים יתקרבו אליהן. את ההעפלה נשאו המעפילים על גבם: הם נאבקו, סבלו, וגילו גבורה בתהליך הכמעט-המוני של ההעפלה בתקופה שלאחר מלחמת העולם השנייה. אף אלה מביניהם שעלו על הספינות מלווים בפחד מפני סערות, מגפות, התנגשות עם הבריטים, הפכו בדרך-כלל במהלך ההפלגה חלק מחבורת מעפילים לוחמת."

אתר הפלי"ם ההעפלה והרכש מפרסם מאות סיפורים אישיים של פעילי ההעפלה, רוב רובם הסיפורים של אנשי פלי"ם, המוסד לעליה ב', 'החבורה', 'הגדעונים' ומתנדבי חו"ל בהעפלה. לצערנו, לא עסקנו במלאכת איתור ופרסום סיפורים אישיים של מעפילים מאחר ולא היה לנו את התקציב והזמן הדרושים לכך (כל העבודה בפיתוח האתר היא בהתנדבות וע"י צוות מצומצם מאד). יחד עם זאת, מפורסמים באתר כמה עשרות סיפורים אישיים של מעפילים, אשר נוספו לאחר שמעפילים שלחו לנו אותם מיזמתם או שניתקלנו בהם במהלך מחקרנו. להלן הקישורים אליהם:

1. [צבי יפה](#), הפלגת 'דלין'
2. [יצחק צור \(סנדרוביץ\)](#), הפלגת 'דלין'
3. [סיפורם של 36 מעפילים בהפלגות 'הגנה', 'מקס נורדאו', ו'כנסת ישראל'](#)
4. [יצחק רוטו](#), הפלגת 'חביבה רייק'
5. [שלמה ולורה קסורלה](#), הפלגת 'חביבה רייק'
6. [אפרים רייק](#) (אחיה של חביבה רייק), הפלגת 'הילדה' (הגיעה לארץ מרומניה בינואר 1940)
7. [סיפורי מעפילים בהפלגת 'ביריה'](#) משולבים בספר 'במחתרת לפלשתינה' שכתב י.פ. סטון
8. [שמואל כהן](#), הפלגת 'ביריה'
9. [נחשון מאורי וחיים \(גונן\) ברגרין](#), כפי שמתוארים בשירו של נתן אלתרמן "דו שיח בין נחשון וגונן", הפלגת 'הגנה' (נחשון וגונן נולדו במהלך ההפלגה)
10. [יצחק שושן](#), הפלגת 'החייל העברי'
11. [ראובן מאיר פרשטנברג](#), הפלגת 'יגור'
12. [מרים סיטון](#) - התינוקת מרים, שנולדה במהלך הפלגת 'הנרייטה סאלד'
13. [אריק "ניקו" גבריאלי](#), הפלגת 'הנרייטה סאלד' (הקישור לדף עם סרטון וידאו שבקטע ממנו מעיד אריק על ההפלגה)
14. [אברהם אביאל](#), הפלגת 'כתריאל יפה'
15. [סיפור מעפילי ההכשרה 'מקור ברוך' בבאקולי, איטליה](#), הפלגות 'עמירם שוחט' ו'ארבע חריות'
16. [עקיבא וורשבצ'יק \(רשף\)](#), הפלגת 'ארבע חריות'
17. [צירה כצנלסון](#), הפלגת 'כנסת ישראל'
18. [לאה לבית שפינר](#), הפלגת 'כנסת ישראל'
19. [שלמה רייכמן](#) – התינוק שניצל, הפלגת 'רפיח'
20. [שמעון קאופמן](#), הפלגת 'לנגב'
21. [שלום פינקלשטיין](#) – מילדי סלבינו וחלל מלחמת העצמאות, הפלגת 'חיים ארלוזורוב'
22. [מנחם גורן ומרים בן פורת](#), אנשי מ.צ.ב., הפלגת 'שבתאי לוז'ינסקי'
23. [נח קליגר](#), הפלגת 'אקסודוס'
24. [אשר בר ניר](#), הפלגת 'אקסודוס'
25. [צבי תירוש \(הרשל ויינברג\)](#), הפלגת 'אקסודוס' [וידאו]
26. [כרמלה וימן](#), הפלגת 'אקסודוס'
27. [מיכאל שמר](#), הפלגת 'האומות המאוחדות'
28. [שלום איתן](#), הפלגת "הפאנים"
29. [אבי בינדר](#), הפלגת "הפאנים" [וידאו]
30. [רחל ולורט](#), הפלגת 'תאודור הרצל' ועלייה לארץ ממחנות קפריסין ב"אוניית התינוקות"

31. [מיכאל גל](#), הפלגת 'נחשון-הקסטל'; גוייס לפלי"ם במהלך ההפלגה